

Örnek

Aşağıdaki dizelerin hangisinde ünlü düşmesine uymamaktan kaynaklanan bir yazım yanlışı vardır?

- A) Açlıktan karnım guruldamaya başladı.
- B) Dükkânın devir işlemleri bitmedi.
- C) Oğlum, canım yavrum, diye sarıldı.
- D) Kurul gönlüme, keyifince yaşa.
- E) Aklımı başımdan almıştın o zaman.

Çözüm

D'de "keyifince" sözcüğü "keyifince" biçiminde yazıldığı için yazım yanlışı yapılmıştır.

YANIT D

ÜNSÜZLER

Ses yolunda bir engele çarparak çıkan, tek başına okunamayan seslere ünsüz denir. Türkçede 21 ünsüz vardır.

Ünsüzler çıkışlarına göre şöyle sınıflandırılır:

	Süreksiz	Sürekli
Sert (Tonsuz)	p,ç,t,k	f,h,s,ş
Yumuşak (Tonlu)	b,c,d,g	ğ,j,l,m,n,r,v,y,z

B. ÜNSÜZLERLE İLGİLİ SES OLAYLARI

1. ÜNSÜZ SERTLEŞMESİ (BENZEŞMESİ / UYUMU)

Sert ünsüzlerden biriyle biten bir sözcükten sonra c, d, g ile başlayan bir ek geldiğinde ekin başındaki ilk ünsüzler ç, t, k'ye dönüşür.

...f
 ...s
 ...t
 ...k
 ...ç + c - d - g
 ...ş ç - t - k
 ...h
 ...p

raf - da → rafta
 kes - gin → keskin
 yurt - da → yurтта
 ağaç - dan → ağaçtan

diş - ci → dişçi
 sabah - cı → sabahçı
 kitap - cı → kitapçı
 at - gı → atkı

- ✓ Sert (tonsuz) ünsüzle biten rakamlardan sonra gelen yumuşak ünsüzler de ünsüz sertleşmesine uyar.

1983 - de → 1983'te

1995 - den → 1995'ten

UYARI

Ünsüz benzeşmesi kuralına uyulmaması yazım yanlışına neden olur.

yatakda → Y

yatakta → D

Örnek

Aşağıdakilerin hangisinde "ünsüz benzeşmesi"ni örnekleyen bir sözcük yoktur?

- A) Bundan sonra adını kırk yılda bir anarım
Sende kaybettiğimi başkasında ararım
- B) Ben hem kalp hem bedenim
Nefestir ruhum benim
- C) Nasıl geçti habersiz
O güzelim yıllarım
- D) Lütfen, görmeyeyim seni bir yerlerde
Karşıma çıkma, konuşmayalım, bakışmayalım
- E) Acilen toparlanmalıyım
Üstümden koca bir aşk geçti

Çözüm

A'da kaybettiğimi, B'de nefestir, C'de geçti, E'de geçti sözcüklerinde ünsüz benzeşmesi vardır?

YANIT D

Örnek

Aşağıdakilerin hangisinde "ünsüz benzeşmesi"ne uymayan bir sözcük vardır?

- A) Sizi 13.45'ten beri bekliyorum.
- B) Hasan Bey ile bu konuda anlaştık.
- C) Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer.
- D) Alttaki komşularımız çok iyi.
- E) Kardeşim dün ağaçtan düşmüş.

2. ÜNSÜZ YUMUŞAMASI (TONLULAŞMA):

Dilimizde p, ç, t, k seslerinden biriyle biten bir sözcüğe ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde sözcüğün sonundaki sert ünsüz yumuşayarak b, c, d, g, ğ'ye dönüşür.

...p		...b
...ç	+ ünlü ek =	...c
...t		...d
...k		...g-ğ

kitap - a > kitaba
ağaç - ı > ağacı
kilit - i > kilidi
ayak - ın > ayağın

dört - ü →
çocuk-u →
çorap - ı →
renk - i →

ÜNSÜZ YUMUŞAMASININ GÖRÜLMEDİĞİ DURUMLAR**1. Tek heceli sözcüklerin çoğunda yumuşama olmaz:**

ip - i > ipi it - e > ite
ot - u > otu top - a > topa

✓ Tek heceli sözcüklerin kimilerinde yumuşama olur:

git - en > giden çok - u > çoğu
at - ım > adım yut - um > yudum

2. Özel adlarda yumuşama olmaz:

Sinop'a, Zonguldak'ı, Ahmet'i

3. "-it" ekiyle türeyen sözcüklerde (geçit sözcüğü dışında) yumuşama olmaz:

kanıt-ı konut-a
taşıt-ın yapıt-ım

4. Yabancı dillerden alınmış sözcüklerde yumuşama olmaz:

hukuk - un, surat - ı, millet - e, saat - i

UYARI

Kimi yabancı sözcükler yumuşama kuralına uyar:
ilacı, kitabı, cildi...

Örnek

Sonunda süresiz sert ünsüzlerden (p, ç, t, k) biri bulunan sözcük, ünlü ile başlayan bir ek aldığıında sözcüğün sonundaki sert ünsüz yumuşar.

Aşağıdaki sözcüklerden hangisi bu kurala uymaz?

- A) kulaç B) bayrak C) kalıp D) kök E) uç

Çözüm

kulaç → kulacı bayrak → bayrağı
kalıp → kalıbı uç → ucu olur.
kök → kökü yumuşamaz.

YANIT D**Örnek**

Aşağıdaki dizelerin hangisinde ünsüz değişimine örnek yoktur?

- A) Eşim ve çocuklarım alıştığımız yerde
B) Ucun ucun tükenecek günler de
C) Tam yeni yeni dostlar edinirken
D) Bu uygulamanın bir örneği yok
E) İndirir gibi ak bir gemiyi denizlere

Çözüm

“alıştığımız, ucun, edinirken, örneği” sözcüklerinde ünsüz değişimi var. E’de ünsüz değişimine uğramış sözcük yoktur.

YANIT E**3. ÜNSÜZ TÜREMESİ**

Yabancı dillerden alınan kimi sözcüklerden sonra ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde ya da “etmek, olmak” eylemleriyle söz konusu sözcükler birleştiğinde sözcüğün sonundaki ünsüzün yinelendiği görülür. Bu ses olayına **ünsüz ikizleşmesi** de denir.

İki ünlünün yan yana bulunduğu kimi alıntı sözcüklerde ünlüler arasında v, y sesleri türer: fiyat, zayıf, konser-vatuvar, laboratuvar...

- af - etmek > affetmek
red - etmek > reddetmek
his - etmek > hissetmek
zan - ımca > zannımca
hal - olmak > hallolmak
hak - ım > hakkım
tıp - ı > tıbbı

UYARI

Sessiz, yıllık Bu sözcüklerdeki yan yana gelen seslerden biri ektedir. Bu, ünsüz türemesi değildir. Cennet, illet sözcükleri yabancı kökenlidir.

Örnek

Aşağıdakilerin hangisinde ünsüz türemesine örnek olabilecek bir sözcük vardır?

- A) Dikkatli gazetecilerin gözünden kaçmadı.
- B) Güpegündüz balkonda uyunur mu?
- C) Gencecik yaşta gurbete düşmüş.
- D) Bizim bakkal da işsizliten yakınıyor.
- E) Bu işin sırrını kimseye söylemedim.

Etkinlik 3

Aşağıdaki sözcüklerde oluşan ses olaylarını karşılıklarına yazınız.

- zannımca →
- ılıcak →
- halloldu →
- ufala →
- yüksel →
- reddi →
- seyrek →
- adaş →

KAYNAŞTIRMA ÜNSÜZLERİ

Türkçe sözcüklerde iki ünlü yan yana gelmez. Ünlüyle biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde iki ünlünün yan yana gelmemesi için araya “y - ş - s - n” ünsüzlerinden biri girer. Bunlara **kaynaştırma ünsüzleri** denir.

sınav soru - s - u

gül bahçe - s - i

araba - n - in lastiği

şu - n - un toka - s - ı

ora - y - ı

bura - y - a

yedi - ş - er

bilme - y - ecek

anla - y - alım

ne - y - in

- ✓ Kaynaştırma ünsüzü “n” kimi durumlarda bir ünlü ile bir ünsüz arasına girer. Bu kullanım zamirlerden, iyelik eklerinden sonra ünsüzle başlayan bir ek geldiğinde görülür.

bu - n - da

şu - n - dan

burası - n - da

aldığı - n - da

geldiği - n - de

(onun) evi - n - de

o - n - lar

Örnek

Aşağıdaki dizelerde altı çizili sözcüklerin hangisinde kaynaştırma ünsüzü kullanılmamıştır?

- A) Bahar pınarlarından içime damlayan su
- B) Bembeyaz çiçeklerin ıslak, temiz kokusu
- C) Bir el gözlerimdeki perdeyi sıyırdı.
- D) Ağzımın kenarında çırpıntılı Boğaz suyu
- E) Senin kaderinin de bir açmazı vardır.

Çözüm

E'de kader-in-in sözcüğünde ilk "-in" iyelik, ikinci "-in" tamlayan ekdir.

YANIT E

Örnek

Aslında ada değil de
Sanki tahtadan bir kaşık
Sıcak bir çorba sunmadığından
Sait Faik'in balıkçılarına
Yüzü hep denize yapışık

Bu dizelerde aşağıdaki ses olaylarından hangisi yoktur?

- A) Ünsüz düşmesi
- B) Ünlü düşmesi
- C) Ünsüz benzeşmesi
- D) Kaynaştırma
- E) Ünsüz değişimi

Çözüm

Ünlü düşmesi "aslında"
Ünsüz benzeşmesi "balıkçılarına"
Kaynaştırma ünsüzü "balıkçılarına"
Ünsüz değişimi "sunmadığından" sözcüklerinde var.
Dizelerde ünsüz düşmesi yoktur.

YANIT A

UYARI

1. Bir ünlüyle ünsüz arasına giren ünsüze koruyucu ünsüz ya da "zahir n"si denmektedir.
2. İkinci tekil kişi iyelik eki olan "- n" yi kaynaştırma ünsüzüyle karıştırmayalım.
Babanı dün yolda gördüm.
(baba - n - i)
3. Yazım birliği açısından ünlüyle biten "Eminönü, Beyoğlu" gibi sözcüklere "-e" durum eki geldiğinde kaynaştırma ünsüzü "n", aynı durumdaki kişi adlarının kaynaştırma ünsüzü "y" olmalı.
İnönü'ye (kişi), Eminönü'ne (yer)
4. "ile, idi, imiş, ise" gibi sözcükler ünlüyle biten bir sözcüğe eklendiğinde başlarındaki "i" düşer ve araya "y" koruyucu ünsüzü girer.
para ile > parayla,
sulu idi > suluydu

- ✓ Sonunda “t” ünsüzü bulunan “rast, ast, üst” sözcükleriyle oluşan bileşiklerde ilk sözcüğün sonundaki “t” ünsüzü genellikle düşer. Aynı türden iki ünsüz yan yana geliyorsa “t” düşer:

Asteğmen, üsteğmen

Ast, üst, rast... sözcüklerinin sonundaki “t” çekimlerinde düşmez:

Ast - ım, üst - ü, rast - ladım

UYARI

Astsubay, üstçavuş sözcüklerinde düşme olmaz. “rast gelmek” eyleminde “t” düşmez. Bir akşamüstü ona limanda rast geldim.

Örnek

Aşağıdakilerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

- A) Zonguldak'ta yeni damarlara rastlandı.
 B) Asker astını üstünü korumak zorundadır.
 C) Üstsubaylar bu yıl emekliye ayrıldı.
 D) Rasgele bir lokantada oturduk.
 E) Bu yola da üstgeçit yapılmalı.

Cözüm

D'de rasgele değil “rastgele” olmalı.

YANIT D

DUDAK ÜNSÜZLERİ BENZEŞMESİ (“n / b” ÇATIŞMASI “n / m” DEĞİŞMESİ)

Türkçede, dudak ünsüzü olan “b” sesi kendinden önceki “n” sesini başka bir dudak ünsüzü olan “m”ye çevirir.

çenber → çember
 kanbur → kambur
 tenbel → tembel

UYARI

Özel adlar ve birleşik adlarda bu dudak ünsüzleri benzeşmesi görülmez.
 İstanbul, Safranbolu
 onbaşı, binbaşı

GÖÇÜŞME

Konuşma dilinde, sözcüklerin kimilerinde yanlılıkla seslerden kimileri yer değiştirir. Buna **göçüşme** denir. Göçüşme yazıda gösterilmez. Yazıda gösterilirse yazım yanlışı olur.

Doğru Yanlış
 kibrit kirbit
 köprü körpü
 ekşi eşki

Etkinlik 4

Aşağıda yanlış yazılmış sözcüklerin doğrularını yazınız.

<u>Yanlış</u>		<u>Doğru</u>		<u>Yanlış</u>		<u>Doğru</u>
anbar	→			sünbül	→	
çarşanba	→			saklanbaç	→	
torpak	→			yalnış	→	
yanlız	→			kiprik	→	

ULAMA

Ünsüzle biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir sözcük gelirse **ulama** oluşur. Ulamada ilk sözcüğün son ünsüzü kendinden sonraki sözcüğün başındaki ünlüye bağlanarak okunur.

Bir ekmek al Bi rekme kal
 Senin inadın ona geçmiş

UYARI

Sözcükler arasında herhangi bir noktalama imi varsa ulama yapılmaz.

Pazardan armut , elma aldım

Etkinlik 5

Bir yanlızlık büyütürdüm saksıda

kalandı çok eski günlerden

bir bana yetsin, hıncımı arttırırsın

aşkımı pekiştirsin diye sevince

Günüydü, gelip durdu hüznümün önünde

gidilmemiş bir saklı deniz sandım.

IX

Ahmet Oktay

Bu dizelerde numaralanmış sözcüklerdeki ses olaylarını belirleyerek boşluklara yazınız.

I. _____	VI. _____
II. _____	VII. _____
III. _____	VIII. _____
IV. _____	IX. _____
V. _____	

1. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin hangisinin, büyük ünlü uyumuna uymama nedeni farklıdır?

- A) Ben sana mecburum bilemezsin
- B) Ruhumdaki ateşi okyanuslar söndüremez
- C) Biliyorsun ben senin olmadığın zamanlar yolunu bulamam.
- D) Bu sorunları tartışırken yeni sorunlar çıkıyor.
- E) Ekşimtirak elmayı şeker hastaları tüketiyor.

2. Aşağıdakilerin hangisinde büyük ünlü uyumu kuralına aykırı bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Çapraz oturmuş denizin kıyısına.
- B) Mavi sakalina erguvanlar takmış.
- C) Umudunu mühendis oğluna bağlamış.
- D) Romalılar aslanlara atarmış suçluları.
- E) Bu davranışlardan anlarınız az çok.

3. Aşağıdakilerden hangisinde hem büyük hem küçük ünlü uyumuna uymayan bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Hamlet'in tiradı başlamadan bitti.
- B) Bu şehri her sabah yeniden kurtarıyorlar.
- C) Gülerek ölmeyi öğrendik sonunda.
- D) Yaşamak çok büyük bir marifet.
- E) İşsizlik sigortası da veririm.

4. Aşağıdakilerin hangisinde ünsüz bezeşmesine uymamaktan kaynaklanan bir yazım yanlışlığı vardır?

- A) Bu bayramı milletçe kutluyoruz.
- B) Seçkin mağazalar bu caddeye toplanmış.
- C) Bu savaşta Mehmetçik yer almayacak.
- D) Bu sınava on bini aşkın öğrenci katıldı.
- E) Olay 1913'te İstanbul'da olmuş.

5. Düz-geniş ünlüyle biten bir sözcüğe şimdiki zaman eki -yor" geldiğinde sözcüğün sonundaki geniş ünlü daralır.

Aşağıdakilerden hangisinde daralma nedeni farklıdır?

- A) Neden sorunlardan başımı alamıyorum?
- B) Günlerdir aynı cümleyi yineliyorsun.
- C) Bu fıkralara kimse gülmüyor.
- D) Herkes birbirini anlıyor.
- E) Seni geç geldin diye uyarıyor.

6. Sert ünsüzle biten bir sözcüğe süresiz yumuşak ünsüzle başlayan bir ek geldiğinde ekin başındaki ünsüz sertleşir.

Aşağıdakilerden hangisinde bu kurala uyulmama nedeniyle bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Pişkinlik ekmeğe yakışır.
- B) Geceyi Maraş'ta geçirmişti.
- C) Antalya'nın yapışkan havasını sevmem.
- D) Bakdığımız ev dün tutulmuş.
- E) Düşüncelerini yığıtçe savundu.

7. "Ömrüm bir gül yaprağında solsa" dizesindeki altı çizili sözcükte görülen ses olayı aşağıdakilerden hangisinde yoktur?

- A) Artık beklemeye sabrımız yok.
- B) Gönlümüz bağlandı zülfün teline.
- C) İşin önemli kısmını hallettik.
- D) Köşeye kıvrılıp mışıl mışıl uyudu.
- E) Bu duyuruyu herkes biliyordu.

8. Aşağıdakilerin hangisinde ünlü düşmesine uy-
mamaktan kaynaklanan bir yazım yanlışı vardır?

- A) Ağacın kovuğuna yuva yapmış.
- B) Dağın eteği buluşma yerimizdi.
- C) Perdenin savruluşunu izliyordum.
- D) Ağıza alınmaz sözler söyledi.
- E) İşin aslını ben de biliyorum.

9. Aşağıdakilerin hangisinde türeyen sözcükte bir
ünsüz düşmüştür?

- A) Sabrın da dayanılmaz bir sınırı vardır.
- B) Havanın kararması bizi kaygılandırdı.
- C) Aynı yönde kürek çekerek ilerleyebiliriz.
- D) Kuşlara ekmek ufalamayı sever.
- E) Daracık bir alana sıkıştık.

10. Aşağıdakilerin hangisinde ulama vardır?

- A) Duvarları katı sabır taşından
- B) Kar altındadır varoşlar
- C) Bayılırim şu Kızkulesi'ne
- D) Dumanlı havayı kurt sevsin
- E) Bir başka bahara kalmıştır vuslat

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kaynaştırma
ünsüzü kullanılmamıştır?

- A) Pişkin insan bu sözün anlamını bilmez.
- B) Saygıyı, yitirdiğiniz yerde aramayın.
- C) O arkadaşının sorunu senin de sorunudur.
- D) Acıkan insan kurt masalı dinlemeye bayılır.
- E) Günün hesabını uyku kapatır.

12. Dilimizde tamlayanın kaynaştırma ünsüzü "n", tam-
lananın "s"dir.

Aşağıdakilerin hangisi tamlayan ya da tamlanan
olduğunda kaynaştırma ünsüzü değişir?

- A) Sözcü
- B) Su
- C) Masa
- D) Sıra
- E) Kitle

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde hem ünlü
düşmesi hem ünlü türemesi vardır?

- A) Onun kaydını önceki gün bizim okula yaptık.
- B) Yükselen başarı grafiğiyle dikkat çekiyordu.
- C) Bu puanı hakkıyla alamadığı için okuldan uzak-
laştırıldı.
- D) Daracık sokaklarda birbirimizi kaybettik.
- E) Üsküdar'ın incecik yollarında kimsesiz kalmıştı.

14. "Sıcaktan bunalmıştı, pencereyi sonuna dek açmak
istiyordu."

Bu cümledeki altı çizili sözcüklerdeki ses olayları
aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Belma'yla ortak ilgi alanımız müzikti.
- B) O sokaktaki gizli evi hatırlıyorum.
- C) Kafamdaki istekler, uçtukça uçuyordu.
- D) Köye yaklaştıkça sabırsızlanıyordu.
- E) Korkuya karşı bir türkü tutturmuşum.

1. Altı çizili sözcükler B, C, D ve E'de aldığı ekler nedeniyle büyük ünlü uyumuna uymaz; A'da ise sözcük yabancı kökenli olduğu için büyük ünlü uyumuna uymaz.

YANIT A

2. B'de "mavi" sözcüğü büyük ünlü uyumuna uymamaktadır.

YANIT B

3. E'de "sigorta" sözcüğü büyük ve küçük ünlü uyumuna uymamaktadır.

YANIT E

4. D'de "aşkın" sözcüğünde benzeşme kuralını uymadığı için sözcükte yazım yanlışı vardır. Sözcüğün doğrusu "aşkın" olmalı.

YANIT D

5. A, B, C, D seçeneklerinde geniş ünlüden sonra gelen "-yor" eki daralmaya neden olmuş E'de "de" eylemine ünlüyle başlayan bir ek geldiği için daralma olayı gerçekleşmiştir.

YANIT E

6. D'de "bak-" eylemine getirilen "-diği" eki, "-tiği" olmalıdır.

YANIT D

7. A'da "sabrımız", B'de "zülfün", C'de "kısmını", D'de "kıvrılıp" sözcüklerinde ünlü düşmesi olmuş E'de ünlü düşmesi yoktur.

YANIT E

8. D'de "ağıza" sözcüğü yanlış yazılmıştır. Doğrusu "ağza" olmalıydı.

YANIT D

9. D'de "ufak-la" sözcüğü türetilirken "k" ünsüzü düşmüş "ufala" olmuştur.

YANIT D

10. B'de "Kar altında" sözcüklerinin arasında ulama olmuştur.

YANIT B

11. A'da "anlamı-n-ı" B'de "saygı-y-ı" D'de "dinlemeye" E'de "hesabı-n-ı" sözcüğünde kaynaştırma ünsüzü kullanılmıştır.

YANIT C

12. "Su" sözcüğüne ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde kaynaştırma ünsüzü "y" olur. "su-y-u"

YANIT B

13. D'de "daracık" ünlü türemesi, "kaybettik" sözcüğünde de ünlü düşmesi vardır.

YANIT D

14. Altı çizili sözcüklerde sırayla benzeşme ve daralma olayı olmuştur. B'de "sokaktaki" sözcüğünde, benzeşme "hatırlıyorum" sözcüğünde daralma olmuştur.

YANIT B

1. Geçenlerde bir sınava girmek için kaydoldum.

I

Oraya varınca cep telefonu ile girmek kesinlikle ya-
saktır, diyordu görevli. Teknolojik devrimi yanlış

II

III

kullananlar yüzünden düştüğümüz duruma bak.
Emanet de almıyorlarmış. Neyse ki bekleyenlerden

IV

birine biricik telefonumu emanet ettim.

V

Bu parçada numaralanmış cümlelerdeki altı çizili kelimelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) I. kelimedede hem ses düşmesi hem ünsüz yumuşaması vardır.
B) II. kelimedede ünlü daralması vardır.
C) III. kelime türetilirken ünlü kaybına uğramıştır.
D) IV. kelimedede herhangi bir ses olayı yoktur.
E) V. kelimedede ünlü türemesi vardır.

2. Sert ünsüzler (p, ç, t, k) iki ünlü arasında kalınca yumuşar ve sırasıyla (b, c, d, g) olur.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu kurala uymayan bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Su kabını yıkamasını istedim.
B) Çocuk ağaca tırmanırken düştü.
C) Kanadı kırık kuşlar gibiyim.
D) Kitabını al ve çalışmaya başla.
E) Kantinci simiti bayat satıyor.

3. Dudak ünsüzü olan "b" sesi kendinden önceki hecedeki "n" sesini bir başka dudak ünsüzü olan "m"ye çevirir.

Aşağıdakilerin hangisinde bu kurala uymayan bir kullanım vardır?

- A) Yaz gelince bütün öğrenciler tembelleşir.
B) Bahar gelince sümbüller boy verdi.
C) Her mevsim sonu ambarlar boşalırdı, burada.
D) Yazın Safranbolu'ya gideceklerdi.
E) Baharda bu vadiye pembe hakim olur.

4. Bazı adlara sesli ile başlayan ekler getirilince, ikinci hecedeki seslilerde düşme görülür.

Bu açıklamaya örnek olabilecek bir sözcük aşağıdaki cümlelerin hangisinde kullanılmıştır?

- A) Soruyu çözemeyince çenesini kaşdı.
B) Arkadaşım midesinde rahatsızdır.
C) Akşam olunca ortalıktan el ayak çekildi.
D) Yüzüne hasret kaldık bu günlerde.
E) Ağza alınmayacak sözler söyledi.

5. -yor eki kendinden önceki düz geniş "a - e" seslilerini daraltarak "ı - i - u - ü"ye dönüştürür.

Bu kurala örnek olabilecek bir sözcük aşağıdaki cümlelerin hangisinde kullanılmamıştır?

- A) Gözü yaşlı ana, kaybettiği yavrusunu arıyordu.
B) Biraz acele et, imtihan on dakika sonra başlıyor.
C) Serhat, saatlerdir seni bekliyor, burada.
D) Yarınki kutlamada sen de şiir okuyor musun?
E) Çocuğu istemeği bir konuda niçin zorluyorsun?

6. Bu muammayı uzun süre düşündüm de yine, Gönümle oturdum da hüzünlendim o yerde. Dağlar ağarırken konuşurduk tepelerde. Sen nerde o fecrin ağaran dağları nerde.

Bu dördlükte aşağıdaki ses olaylarından hangisine yoktur?

- A) Ses düşmesi
B) Sessiz yumuşaması
C) Sessiz benzeşmesi
D) Ulama
E) Kaynaşma

7. Sohbeti (I) hoş dostu (II) feda olmayım. Bassa (III) başım (IV) üstüne, hoş (V) tutayım

Bu dizelerde numaralanmış yerlerin hangisinde ulama vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

8. "İki ünlü arasında kalan sert ünsüzler yumuşar."

Aşağıdakilerin hangisinde bu kurala uyulmamıştır?

- A) Parasını tutmayan cebi delik birisidir.
B) Dostunu düşmanını bildiğinden emin değilim.
C) İşte tam kuyruğuna bastın.
D) Eve kapağı atsak, ne iyi olurdu.
E) Onun ipiyle kuyuya inilmez.

9. Düz - geniş ünlüyle (a ,e) biten sözcükler "-yor" ekini aldığı anda geniş ünlü "-yor" ekinin darlaştırıcı özelliğinden dolayı daralır.

Aşağıdaki cümlelerden hangisi bu kurala örnek gösterilemez?

- A) Bekliyorum kimsesiz bir sokakta.
B) Gönlümün fermanı böyle diyor.
C) Bu dert içimi yiyor.
D) Gece, siyah bir elbise giyiyor.
E) Kuş bile baharı özliyor.

10. Aşağıdakilerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

- A) Üzerine kazakdan başka bir şey giymiyor.
B) Herkez senin geleceğın günü bekliyor.
C) Çok insan eski musikiden anlayamaz.
D) Uzun kiprikli çocuğa bakıyordum.
E) Kibritleri yakıp yakıp aşağı atıyor.

11. Türkçede "a, e" geniş seslileri "-yor" ekinin etkisiyle "-ı, -i" ye dönüşür.

Aşağıdakilerin hangisinde bu kuralı örnekledi ren bir kullanım vardır?

- A) Bu çocuk derslerine yeterince çalışmıyor.
B) Bize bakıp bakıp gülüyorlardı.
C) Bir şey mi oldu, niçin susuyorsunuz?
D) Gece gündüz ara vermeden çalışıyorduk.
E) Onun çalışkan biri olduğunu sen de biliyorsun.

12. Aşağıdakilerden hangisinde koruyucu ünsüz (kaynaştırma harfi) kullanılmamıştır?

- A) Ağlayan birini gördüm mü dayanmam, ağlarım.
B) Burada yalnız yaşamak zor değil mi?
C) Elini cebine attı ama hiç parası olmadığını hatırladı.
D) Kendisinden iki yaş küçük sevimli bir kardeşi vardı.
E) Konukların gelmesi tatile çıkışımızı geciktirdi.

13. İki heceli bazı sözcükler ünlüyle başlayan ek aldığı anda son hecelerindeki dar seslileri düşer.

Aşağıdakilerin hangisinde bu kuralı örnekledi ren bir kullanım vardır?

- A) Bu söylediklerim kulağına küpe olsun.
B) Doktor ona galiba bir burun damlası vermiş.
C) Alnımdaki bıçak yarası senin yüzünden...
D) Ninem sırtındaki sancıdan şikâyet ederdi hep.
E) Günümüzde edebiyata değer veren mi var?

14. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ünlü düşmesi yoktur?

- A) Senin karşında boynum kıldan ince.
B) Bugünlerde dedemin pek keyfi yok.
C) O olaydan sonra tavrında epey değişme oldu.
D) Ömrüm boyunca onun dediklerini yaptım.
E) Benim duyduklarımı sen de duymuşsundur.

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "ünlü türemesi" ne örnek olabilecek bir kullanım vardır?

- A) Sizi önce İlknur'un ablası zannettim.
B) Gençecik insanlar asansörü tercih ediyor.
C) Gemiye en son fareler terk eder.
D) Artık bu tartışmalara bir son verelim.
E) Elimizde yeterli malzeme yok.

1. Türkçe'de bir ekin ünlüsü, eklendiği sözcüğün son hecesindeki ünlüye uyar.

Aşağıdakilerin hangisinde bu kurala uymayan bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Hayvanlar aleminde durum biraz farklıdır.
B) Islak çimenlerin üzerine oturmamalısın.
C) Sonunda hayallerimi gerçekleştirebileceğim.
D) Sandallar bu fırtınaya zor dayanır.
E) Seninle sonsuza kadar beraber olamayız.

2. Çocuğun geç saatlere kadar gelmediğini gören anne durumu polise bildirir.

Bu cümlede aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Ünsüz yumuşaması
B) Kaynaştırma ünsüzü
C) Değişime uğrayarak büyük ünlü uyumuna uymayan sözcük
D) Küçük ünlü uyumuna uyan yabancı sözcük
E) Ünsüz benzeşmesi

3. Bu tarihten sonra yapılacak başvuruların hiçbir geçerliliğinin olmayacağı bildirildi.

Bu cümlede aşağıdaki ses olaylarından hangisi vardır?

- A) Ünsüz benzeşmesi
B) Ünlü daralması
C) Ünlü düşmesi
D) Ünsüz düşmesi
E) Ünlü türemesi

4. Ek eylemin -di'li geçmiş kipi, ünsüz ile biten sözcüklere eklenirken büyük ünlü uyumundan ve benzeşmelerden etkilenir.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde her iki etkilenmeye de örnek olabilecek bir kullanım vardır?

- A) Yüzlerce insan toplanmıştı meydana.
B) Bizdik o hücumun bütün aşkıyla kanatlı.
C) Anladım ki onu çok özümü.
D) Sevmiyorum suyunda yıkanmamış rüzgârı.
E) Beni de herkes gibi otogarda karşılamalıydınız.

5. Olmuyor seni düşünmemek Tanrım

Ummamak senden medet

Suyun dibine vardı ayaklarım

Suyun dibinde zulmet

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Ünlü daralması
B) Ünsüz yumuşaması
C) Kaynaştırma ünsüzü
D) Küçük ünlü uyumuna aykırı sözcük
E) Ünsüz benzeşmesi

6. İncecikten bir kar yağar

Tozar elif elif diye

Ak elleri kalem olmuş

Yazar elif elif diye

Bu dizelerde aşağıdaki ses olaylarından hangisi vardır?

- A) Ünsüz benzeşmesi - ünlü daralması
B) Ünsüz yumuşaması - hece düşmesi
C) Ünsüz türemesi - ünlü düşmesi
D) Ünlü türemesi - ünlü düşmesi
E) Ünsüz düşmesi - ünlü düşmesi

7. Gönlümü çekse de yârin hayali

Aşmaya kudretim yetmez cibâli

Yolcuyum bir kuru yaprak misali

Rüzgârın önünde savrulmuşum ben

Bu dizelerde aşağıdaki ses olaylarından hangisinin birden çok örneği vardır?

- A) Hece düşmesi
B) Ünsüz yumuşaması
C) Ünsüz benzeşmesi
D) Ünlü daralması
E) Ünsüz türemesi

8. Gördüğün her rüyayı hayra yormaman gerektiğini sana yıllar önce söylemişim sanıyorum.

Bu cümlede aşağıdaki ses olaylarından hangisi yoktur?

- A) Ünlü değişmesi
B) Ünsüz düşmesi
C) Ünsüz benzeşmesi
D) Ulama
E) Ünsüz yumuşaması

9. Görebilsin diye sonsuzluğu her yerden iyi Seçmiş İstanbul'un ufkunda bu kutsi tepeyi

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Ulama
B) Ünlü daralması
C) Ünsüz yumuşaması
D) Hece düşmesi
E) Ünsüz benzeşmesi

10. Ülkemizde görmeye dayalı izlenimleri yansıtan bir şiir gelişmeye başlamıştır.

Bu cümlede aşağıdaki ses olaylarından hangisi vardır?

- A) Ünsüz benzeşmesi
B) Ünlü düşmesi
C) Ünsüz yumuşaması
D) Ünlü daralması
E) Ulama

11. Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde şairlerimizi önemli kılan, hayat kaygısının her noktada hissedilir boyutlara ulaşması olmuştur.

Bu cümlede aşağıdaki ses olaylarından hangisi yoktur?

- A) Ulama
B) Ünsüz türemesi
C) Sertleşme
D) Ünsüz yumuşaması
E) Ünlü daralması

12. Dışarda poyraz iyice şiddetlenmişti. Ağaçlar köklerinden sökülüvereceklerdi sanki. Yaprakların hışırtıları arasından duyulan dalgaların sesi coşkun bir ırmağın akışını andırıyordu.

Bu cümlelerde aşağıdaki ses olaylarından hangisi yoktur?

- A) Küçük ünlü uyumuna uymayan sözcük
B) Ünlü daralması
C) Hece düşmesi
D) Ünsüz benzeşmesi
E) Ünsüz yumuşaması

13. Tahta panjurlu taştan evin Penceresi nar ağacına bakardı

Eski tersanenin yamacında Dalları sarkmış o yalnız nar ağacı

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Ünsüz benzeşmesi
B) Ünsüz yumuşaması
C) Kaynaştırma ünsüzü
D) Büyük ünlü uyumuna uymayan sözcük
E) Ünsüz türemesi

14. Geceleyin bir ses böler uykumu İçim ürpermeyle dolar; – Nerdesin

Arıyorum yıllar var ki ben onu Aşıkıyım beni çağıran bu sesin

Bu dörtlükte aşağıdakilerin hangisine örnek yoktur?

- A) Ünlü daralmasına
B) Ünsüz değişimine aykırı sözcüğe
C) Kaynaştırma ünsüzüne
D) Ulamaya
E) Ünsüz benzeşmesine

15. Bu teklifi reddettiğin gün büyükçe bir fırsat kaçırdığının farkında mıydın?

Bu cümlede geçen aşağıdaki sözcüklerin hangisinde herhangi bir ses olayı olmamıştır?

- A) reddettiğin B) büyükçe C) kaçırdığının
D) farkında E) mıydın

TÜRKÇE

YKS - TYT

YAZIM KURALLARI

AKILLI HARİTAM

YAZIM KURALLARI

I. BÜYÜK HARFLERİN KULLANILDIĞI YERLER**1. Özel adlar büyük harfle başlar.**

Özel ad sayılan dil birlikleri şunlardır:

- a) **Kişi adları, soyadları:** Nurullah Ataç...
- b) **Hayvanlara verilen adlar:** Minnoş, Karabaş...
- c) **Ulus, boy, dil, din, mezhep, tarikat adları:** Türk, Türkçe, Hristiyan, Protestanlık, Hanefilik, Bektaşilik ...
- d) **Kurum, kuruluş, sendika, dernek adları:** Millî Eğitim Bakanlığı Emekçileri Sendikası, İnsan Hakları Derneği, Hayvanları Koruma Derneği...
- e) **Ülke, kent, kasaba, köy, mahalle, sokak, cadde adları:** Türkiye Cumhuriyeti, Antalya, Side, Cumhuriyet Caddesi, Akıncılar Sokağı...

UYARI

Özel ada dâhil olmayıp tamlama kuran şehir, il, ilçe, bucak, belde, köy vb. sözcükler küçük harfle başlar: Konya ili, Etimesgut ilçesi, Taflan köyü vb.

- f) **Kıta, bölge, ova, dağ, göl, deniz, akarsu, orman adları:** Asya Kıtası, Doğu Anadolu Bölgesi, Muş Ovası, Ağrı Dağı, Van Gölü, Ege Denizi, Manavgat Çayı, Atatürk Ormanı... Ege Dağları (yanlış) Ege dağları (doğru)
- g) **Takma adlar da büyük harfle başlar:** Muhibbi (Kanuni Sultan Süleyman), Demirtaş (Ziya Gökalp), Tarhan (Ömer Seyfettin), Aka Gündüz (Hüseyin Avni, Enis Avni), Kirpi (Refik Halit Karay), Deli Ozan (Faruk Nafiz Çamlıbel), Server Bedi (Peyami Safa), İrfan Kudret (Cahit Sıtkı Tarancı), Mehmet Ali Sel (Orhan Veli Kanık).
- h) **Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri, unvanlar, lakaplar, meslek ve rütbe adları büyük harfle başlar:** Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Kaymakam Erol Bey, Mustafa Efendi, Zeynep Hanım, Bay Ali Çiçekçi, Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Mareşal Fevzi Çakmak, Fatih Sultan Mehmet, Genç Osman, Deli İbrahim.

UYARI

Akrabalık bildiren sözcükler büyük harfle başlamaz: Tülay abla, Ayşe teyze, Fatma nine, Kemal dayı, Celal amca, Ruşen enişte.

Akrabalık bildiren sözcükler başa geldiğinde lakap yerine kullanıldığı için büyük harfle başlar: Nene Hatun, Baba Gündüz, Dayı Kemal, Hala Sultan.

Bazı tarihi ve menkıbevi kişilikler ise akrabalık bildiren sözcük sonda olduğu halde unvan değeri kazandığı ve özel ada dahil olduğu için büyük harfle yazılır: Gül Baba, Susuz Dede, Adile Hala, Gülsüm Bacı, Sultan Ana.

2. Her cümle büyük harfle başlar. Nokta (.), soru (?) ve ünlem (!) işaretleri cümleyi bitiren işaretler oldukları için bu işaretlerden sonra büyük harf kullanılır:

Böyle olmaz ki! Biraz dikkatli ol.

Bu kitabı ne zaman bitirdin? Çok hızlı okuyorsun.

Erken uyandım. Deniz kenarında biraz yürüyüş yaptım.

3. **Kitap, dergi, gazete adları büyük harfle başlar. Tür bildiren ikinci sözcük özel adın içindeyse büyük, değilse küçük harfle başlar:**
Milliyet gazetesi, Resmi Gazete, İnce Memed, Milliyet Sanat dergisi
4. **Kitap, bildiri, makale vb.nde ana başlıkta bulunan sözcüklerin tamamı, alt başlıkta bulunan sözcüklerin ise yalnızca ilk harfleri büyük yazılır.**

1. Enerji Kaynakları

a. Petrol ürünleri

UYARI

Yazı başlıklarında bulunan ilgeç ve bağlaçların yazımı şöyledir:

- ✓ Başlığın tüm harfleri büyükse bağlaç ve ilgeç de büyük olur.

LEYLA VE MECNUN

TURFANDA MI, TURFA MI?

- ✓ Başlıktaki sözcüklerin yalnızca baş harfleri büyük yazılmışsa bağlaç ya da ilgeçler küçük harfle yazılır.

Leyla ve Mecnun

Turfanda mı, Turfa mı?

Tahir ile Zühre → Y

Tahir ile Zühre → D

5. **Kitap, dergi, gazete ve öteki sanat eserlerinde bulunan resim, çizelge, tablo vb.nin altında yer alan açıklayıcı yazılar büyük harfle başlar:** Mona Lisa, Ay Çiçekleri (tablo)
6. **Geleneksel çizgideki dizeler büyük harfle başlar:**
Çocuk gönlüm kaygılardan âzâde
Yüzlerde nur, ekinlerde bereket;
At üstünde mor kâküllü şehzade;
Unutmaya başladığım memleket,
7. **Saray, köşk, han, kale, köprü, anıt vb. yapı adlarının bütün sözcükleri büyük harfle başlar:**
Topkapı Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, Çankaya Köşkü, Horozlu Han, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü, Beyazıt Kulesi, Zafer Anıtı...

UYARI

Yer bildiren özel adlarda da kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman, sözcük başında büyük harf kullanılır: Hisar'dan, Boğaz'dan, Bulvar'dan.

8. Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her sözcüğü büyük harfle başlar:

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Dil Kurumu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Atatürk Orman Çiftliği, Mavi Köşe Bakkaliesi; Yeşilay Derneği, Bakanlar Kurulu, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

UYARI

Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik vb.ni bildiren sözcükler, belli bir kurum kastedildiğinde büyük harfle başlar: Bu yıl Meclis, yeni döneme erken başlayacaktır.

9. Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her sözcüğü büyük harfle başlar:

Medeni Kanun, Borçlar Hukuku (kanun), Atatürk Uluslararası Barış Ödülü Tüzüğü, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği.

10. Konuşma metinlerinde ve mektuplardaki seslenme sözleri büyük harfle başlar:

Sayın Başkan, Sevgili Kardeşim...

11. Tür adları bir özel adın yerine kullanılırsa büyük harfle başlar:

Bu durumla ilgili olarak Başbakan da açıklama yapacak.

12. Masal ve mitoloji kahramanlarının adları büyük harfle başlar:

Devanası, Peri Kızı, Dev, Zeus, Afrodite...

13. Zarf üstündeki her sözcük büyük harfle başlar:

Sayın Ebru Bilen

Antalya Endüstri Meslek Lisesi Edebiyat Öğretmeni

14. Millî ve dinî bayramlarla bayram niteliği kazanmış günlerin adları büyük harfle başlar:

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Ramazan Bayramı, Nevruz Bayramı, Öğretmenler Günü, 27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü, Hıdırellez.

15. Kurultay, bilgi şöleni, açık oturum vb. toplantıların adlarında her sözcük büyük harfle başlar: V. Uluslararası

Türk Dili Kurultayı, Manas Bilgi Şöleni.

16. Tarihi olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar:

Kurtuluş Savaşı, Millî Mücadele, Cilalı Taş Devri, İlk Çağ, Yükselme Devri, Millî Edebiyat Dönemi, Servetifünun Dönemi, Tanzimat Dönemi'nde.

UYARI

Tarihi dönem bildirmeyip tür ya da tarz bildiren terimler küçük harfle başlar: divan edebiyatı, halk şiiri, eski Türk edebiyatı, tasavvuf edebiyatı...

17. Özel adlardan türetilen bütün sözcükler büyük harfle başlar:

Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Türkolog, Türkoloji, Avrupalı, Avrupalılaşmak, Asyalılık, Darvinci, Konyalı, Bursalı.

UYARI

Özel ad kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlamaz: acem (Türk müziğinde bir perde), hicaz (Türk müziğinde bir makam), amper (elektrik akımında şiddet birimi), jul (fizikte iş birimi), allahlık (saf, zararsız kimse), donkişotluk (gereği yokken kahramanlık göstermeye kalkışmak).

18. Yer, ulus ve kişi adlarıyla kurulan birleşik sözcüklerde özel adlar büyük harfle başlar:

Antep fıstığı, Brüksel lahanası, Frenk gömleği, Hindistan cevizi, İngiliz anahtarı, Japon gülü, Maraş dondurması, Van kedisi.

19. Levhalar ve açıklama yazıları büyük harfle başlar:

Giriş, Çıkış, Müdür, Vezne, Başkan, Doktor, Otobüs Durağı, Dolmuş Durağı, Şehirler Arası Telefon, III. Kat, IV. Sınıf, I. Blok

UYARI

Para birimleri büyük harfle başlamaz: avro, dinar, dolar, lira, yeni kuruş, lired.

UYARI

Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz.

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

- A) Ankara Keçisi Anadoluya özgü bir canlıdır.
- B) Bu tatilde Afyon Kalesi'ni gezdim.
- C) TBMM'nin bugünkü oturumu olaylı bitti.
- D) Bu dünya ne sana ne de bana kalır.
- E) Her birimiz birkaç gün tatil yapmadık mı?

Çözüm

Özel adın tamamladığı tür adı küçük harfle başlayacağı için "keçi" küçük harfle başlamalı.

YANIT A

II. YABANCI ÖZEL ADLARIN YAZIMI

1. Latin harfleri kullanılan uluslarla ilgili özel adlar Türkçede yerleşik biçimi yoksa özgün biçimiyle yazılır.

Türkçede yerleşik biçimi olan kimi özel adlar	Türkçede yerleşik biçimi olmayan kimi özel adlar
Marsilya	New Orleans
Londra	Gustave Flaubert
İsviçre	Bordeaux
İrlanda	Greenwich
Cenevre	Shakespeare

2. Latin harfleri kullanmayan uluslardan alınan özel adlar Türkçede söylendiği gibi yazılır.

Konfüçyüs, Rimiski Korsakof, Tolstoy, Dostoyevski...

UYARI

1. Özel adlara gelen çekim ekleri kesme (') işaretiyle ayrılır.

Ali'nin, Ankara'dan, Boğaziçi Köprüsü'nden

2. Özel adlara gelen yapım ekleri kesme işaretiyle ayrılmaz.

Ankaralı, Türkçe, Müslümanlık...

- ✓ Yapım ekinden sonra gelen çekim ekleri ayrılmaz:

Ankaralılar, Türkçede, Müslümanlığın...

- ✓ Özgün biçimiyle yazılmış özel adlardan sonra gelen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılır

Cervantes'ten, New York'a...

- ✓ Sonunda okunmayan sesi bulunan özel adlara gelen yapım ve çekim ekleri ayrılır

Bordeaux'lu, Lille'li...

3. Çoğul eki (-ler), eklendiği özel addan kesme işaretiyle ayrılmaz.

Atatürkler, Sinanlar...

Türklerin tarihi eskiye dayanır.

Toroslar soğuk olur, şimdi.

Avrupalarda dolaştı.

Ayşelere davetliyiz.

III. GÜNEŞ, AY, DÜNYA, ÖTEKİ GEZEĞEN ADLARININ YAZIMI

Bu sözcükler, gök bilimi ya da coğrafya ile ilgili bir terim olarak kullanılmışsa büyük harfle başlar, günlük dilde bir sözcük olarak kullanılmışsa küçük harfle başlar.

Biliyoruz ki Ay, Dünya'nın; Dünya da Güneş'in etrafında döner.

Bu gece deniz ayın parlak ışıklarıyla daha da güzel görünüyor.

Mars, Jüpiter ve Yer'in Güneş'e uzaklığı ölçülebilir mi?

Kalemi yere düşünce eğilip onu aldı.

Örnek

Aşağıdakilerden hangisinde yazım yanlışı yoktur?

- A) Gülek Geçidi Akdeniz'i Anadolu'ya bağlar.
- B) Dünya, güneşin çevresindeki dönüşünü 365 günde tamamlar.
- C) Gezi programına İhlara vadisini de aldık.
- D) Ahmet bey, amcası Mehmet efendiyi anımsattı.
- E) İstanbul ticaret odası, vergi sorununu gündeme taşıdı.

IV. YÖN ADLARININ YAZIMI

Sadece iki durumda büyük harfle başlar.

1) Bir yer adından önce gelirse:

Güney Avrupa, Doğu Anadolu...

2) Kültür ya da insan yerine geçerse:

Teknik açıdan ilerleyen Batı, Doğu'yu siyasal açıdan zorlamaya başladı.

✓ Bu iki kullanım dışında büyük harfle başlamaz.

Avrupa'nın güneyi, Türkiye'nin doğusu...

✓ Ana ve ara yönler bitişik yazılır.

Güney Doğu Anadolu → Y

Güneydoğu Anadolu → D

V. KISALTMALARIN YAZIMI

1) Birden çok sözcükten oluşan kısaltmalarda özel adların her sözcüğünün baş harfi büyük yazılır; harfler arasına nokta konmaz.

ODTÜ, TDK, DPT, TBMM

UYARI

Sonunda nokta bulunmayan kısaltmalara gelen ekler kesme işaretiyle ayrılır. Ek kısaltmanın okunuşuna uygun olur.

TBMM'ye → D TBMM'ne → Y

SSK'de → D SSK'da → Y

UYARI

Sonunda nokta bulunan kısaltmalarda kesme işareti kullanılmaz.

Prof.un → D Prof'un → Y

Prof.'un → Y

- 2) **Özel adların, özel ada gelen sanların kısaltması büyük harfle başlar. Kısaltmanın sonuna nokta konur.**
Fr. (Fransızca), İst. (İstanbul), Teğ. (Teğmen)
Öğr. (Öğretmen), Prof. (Profesör), Doç. (Doçent)
- 3) **Tek heceli sözcüklerin ilk harfi, çok heceli sözcüklerin ilk üç harfi alınarak sözcük kısaltılır. Kısaltmanın sonuna nokta konur.**
a. (ad) , k. (kız), ede. (edebiyat), mah.(mahalle)
- 4) **Çok sözcüklü kişi adları her sözcüğün ilk harfi alınarak kısaltılır. Soyadlar genellikle kısaltılmaz.**
A. H. Tarhan, Y. N. Nayır, N. H. Ran, H. Z. Uşaklıgil

Örnek

Aşağıdakilerin hangisinde kısaltmanın yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) ÖSYM'nin açıklaması ilgiyle izlendi.
B) KPSS'ye binlerce öğrenci hazırlanıyor.
C) DPT'nin çalışma alanları yeniden belirlendi.
D) DTCF'yi 2002 de bitirdim.
E) GATA'nın yeni binası hizmete açıldı.

Çözüm

Kısaltmalara gelen ekler kısa okunuşa uygun olacağı için DPT'nin, DPT'nin biçiminde olmalı.

YANIT C

VI. GÜN VE AY ADLARININ YAZIMI

- ✓ Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar:
29 Mayıs 1453 Salı günü, 29 Ekim 1923, 28 Aralık 1982'de göreve başladı. Lale Festivali 25 Haziran'da başlayacak.
1919 senesi Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. (Atatürk)
- ✓ Belirli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle başlar:
Okullar genellikle eylülün ikinci haftasında öğretime başlar. Yürütme Kurulu toplantılarını perşembe günleri yaparız.

VII. TARİHLERİN YAZIMI

Tarihler gün, ay, yıl sıralamasına uygun olarak şöyle yazılabilir.

3 Şubat 2006 6.11.1985 8 - 12 - 1964 21 - XI - 1976 13/02/1997

Etkinlik 6

Aşağıdaki cümlelerde yazım yanlışları olanların başına (X) getiriniz olmayanların başına (✓) getiriniz.

- Ayşe Teyze geldi.
- Muş ovası'nı görmedim.
- Kanuni, şiirlerinde "Muhibbi" mahlasını kullanmış.
- Faruk Nafiz Çamlıbel'in "HEYECAN VE SÜKUN" adlı bir eseri vardır.
- Antepli'ler İstanbul'da sergi açmış.
- İTÜ'nin bir bölümünü bitirdi.
- Antep fıstığı yararlı bir besindir.
- Ay'ın Dünya'ya yaklaştığı zamanlar vardır.
- Dersimize gelen Prof.'un adını bilmiyoruz.
- 19 Mayıs Türkiye'nin umudunun filizlendiği gündür.

Örnek

Aşağıdakilerin hangisinde ay ve gün adlarının yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Bu yıl da sıcak bir haziran günü sınav yapıldı.
- B) Bu yıl okullar 17 Eylül'de açılıyor.
- C) O gün Ocak ayının bir ilk Pazar'ıydı.
- D) İzmir 9 Eylül'de Yunan işgalinden kurtarılmıştı.
- E) Tatile 2 Ağustos Perşembe günü çıktım.

Çözüm

Ocak ve pazar sözcükleri rakamla birlikte kullanılmadığı için kesin bir tarihi belirtmiyor; küçük harfle başlatılmalı.

YANIT C

VIII. BİRLEŞİK SÖZCÜKLERİN YAZILIŞI

Belirtisiz ad tamlamaları, sıfat tamlamaları, isnat grupları, birleşik eylemler, ikilemeler, kısaltma grupları ve kalıplaşmış çekimli eylemlerden oluşan anlatımlar, yeni bir kavramı karşıladıklarında birleşik sözcük olurlar: yer çekimi, hanımeli, ses bilgisi; beyaz peynir, açık göz, toplu iğne; eli açık, söz etmek, zikretmek, gelebilmek, yazadurmak, çoluk çocuk, çitçit, altüst; başüstüne, günaydın; sağ ol, ateşkes.

A. *Bitişik Yazılan Birleşik Sözcükler*1. **Bileşiği oluşturan sözcüklerde ses türemesi ya da düşmesi varsa sözcük bitişik yazılır.**

Kayın + ana > kaynana

Pek + iyi > peki

Bunları tamamlayınız.

Biri + biri >

His + etmek >

Sabır + etmek >

2. **Eylem + eylem biçiminde oluşan kurallı bileşik eylemlerde iki eylem arasına “a, e, ı, i” sesleri girdiği için bu eylemler bitişik yazılır:**

Gelivermek Yazabilmek

Okuyadurmak Düşeyazmak

UYARI

İsteklenme ve beklenmezlik birleşik eylemleri ayrı yazılır.

Göresi gelmek → isteklenme

Ağlayacağı tutmak → beklenmezlik

Örnek**Aşağıdaki dizelerin hangisinde birleşik eylemin yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?**

- A) Bundan kimse söz etmedi.
 B) Sabretmek her zaman yarar getirmez.
 C) Siz gidedurun, ben yetişirim.
 D) Bugün seni görebilmeyi umuyordum.
 E) Çocuklar evi terketti bir bir.

Çözüm

“terketti” ayrı yazılmalıdır çünkü “terk” ve “etti” sözcüklerinde ses düşmesi ya da türemesi olmamıştır.

YANIT E3. **Sözcüklerden her ikisi ya da ikincisi, birleşme sırasında benzetme yoluyla anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik sözcükler bitişik yazılır.****a) Bitki adları:** aslanağzı, civanperçemi, keçiboynuzu, altınbaş (kavun), altıparmak (palamut), beşbüyük (muşmula)**b) Hayvan adları:** danaburnu (böcek), akbaş (kuş), alabacak (at), bağırkara (kuş), beşparmak (deniz hayvanı), beşpençe (deniz hayvanı)

- c) **Hastalık adları:** itdirseği (arpacık), delibaş, karabacak, karataban...
- ç) **Alet ve eşya adları:** balıkgözü (halka), deve boynu (boru), domuzayağı (çubuk), domuztırnağı (kanca), kargaburnu (alet), kedigözü (lamba), sıçankuyruğu (törpü)
- d) **Biçim adları:** ayıbacağı (yelken biçimi), balıksırtı (desen), civankaş (nakış), eşeksırtı (çatı biçimi), kazkanadı (oyun), kırlangıçkuyruğu (işaret), koçboynuzu (işaret), sıçandışi (dikiş), beşikörtüsü (çatı biçimi)...
- e) **Yiyecek adları:** dilberdudağı (tatlı), hanımğöbeği (tatlı), hanımparmağı (tatlı), kadınbudu (köfte), tavukgöğsü (tatlı), vezirparmağı (tatlı), bülbülyuvası (tatlı), alinazik (kebab)...
- f) **Oyun adları:** beştaş, dokuztaş, üçtaş...
- g) **Gök cisimlerinin adları:** Altıkardeş (yıldız kümesi), Arıkovanı (yıldız kümesi), Büyükayı (yıldız kümesi), Demirkazık (yıldız), Küçükayı (yıldız kümesi), Kervankıran (yıldız), Samanyolu (yıldız kümesi), Yedikardeş (yıldız kümesi)...
- ğ) **Renk adları:** baklaçiçeği, balköpüğü, camgöbeği, devetüyü, fildişi, gülkurusu, kavuniçi, narçiçeği, ördekbaşı, ördekğagası, taşvanağzı, tavşankanı, vişneçürüğü, yavruağzı...
4. **Bir ya da iki ögesi emir kipiyle kurulan kalıplaşmış birleşik sözcükler bitişik yazılır:** alaşağı, albeni, ateşkes, çalçene, gelberi, rastgele, sıkboğaz, kaçgöç, örtbas, veryansın, yazboz tahtası...
5. **-an/-en, -r/-ar/-er/-ır/ir, -maz/-mez ve -mış/miş sıfat eklerinin kalıplaşmasıyla oluşan birleşik sözcükler bitişik yazılır:** ağaçkakan, alaybozan, oyunbozan, akımtoplar, altıpatlar, barışsever, basınçölçer, değerbilmez, etyemez, haciyatmaz, kadirbilmez, çokbilmiş, güngörmüş...

Örnek

Aşağıdakilerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

- A) Kuruyan ağaç yapraklarını hep orijinal edebî yapıtlara benzetirdi.
- B) Benim yaşamımı anlamak çok zor çünkü yaşamım bir alt yazı niteliğindedir.
- C) Belki bir gün her şey yeniden düzelir ve ağlayan çocuklar gülümser yaşamda.
- D) Bazı tabuları yıkamayan kişiler devri geçmiş dinzorlara benzer.
- E) Ülkemizde aslında sanat severlik birçok zorluğu göze almaktır.
6. **İkinci sözcüğü -dı(-di/-du/-dü, -tı/-ti/-tu/-tü) kalıplaşmış belirli geçmiş zaman ekleriyle kurulan birleşik sözcükler bitişik yazılır:** albastı, çiğerdeldi, çıtkırıldım, hünkârbeğendi, imambayıldı, mirasyedi, şıpsevdi, zıppıktı...
7. **İki sözcüğü de -dı(-di/-du/-dü, -tı/-ti/-tu/-tü) belirli geçmiş zaman ya da -r/-ar/-er geniş zaman eklerini almış ve kalıplaşmış bulunan birleşik sözcükler bitişik yazılır:** dedikodu, kaptıkaçtı, biçerdöver, konargöçer, okuryazar, uyurgezer...

8. Somut olarak yer bildirmeyen alt, üst ve üzeri sözlerinin sona getirilmesiyle kurulan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

ayakaltı, bilinçaltı, gözaltı (gözetim), şuuraltı; akşamüstü, akşamüzeri, ayaküstü, ayaküzeri, bayramüstü, gerçeküstü, ikindiüstü, olağanüstü, öğleüstü, öğleüzeri, suçüstü, yüzüstü...

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

- A) Onun deminki yanlışı bir daha yapmayacağından emin olmalıyız.
- B) Son günlerde akşam üstleri yol kenarına kümelenmiş kalabalıklara tanık oluyoruz.
- C) Demek ki bu konuda herkes seni yanlış anlıyormuş.
- D) Gölge oyununu izlemek için gelenler salonu da koridoru da doldurmuştu.
- E) Araçların egzoz muayenesi her yıl düzenli yapılmalı.

9. Ara yönleri belirten sözcükler bitişik yazılır:

güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu.

10. Bunlardan başka dilimize her iki ögesi de asıl anlamını korumasına karşın yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılan sözcükler de vardır:

a) Baş sözüyle oluşturulan sıfat tamlamaları: başbakan, başçavuş, başeser, başfiyat, başhekim, başhemşire, başkahraman, başkarakter, başkent, başkomutan, başköşe, başmüfettiş, başöğretmen, başparmak, başpehlivan, başrol, başsavcı, başşehir, başyazar.

b) Bir topluluğun yöneticisi anlamındaki başı sözüyle oluşturulan belirtisiz ad tamlamaları: aşçıbaşı, binbaşı, çarkçıbaşı, çeribaşı, elebaşı, mehterbaşı, onbaşı, ustabaşı, yüzbaşı.

c) Oğlu, kızı sözleri: çapanoğlu, eloğlu, hinoğlunun, elkızı.

ç) Ağa, bey, efendi, hanım, nine vb. sözlerle kurulan birleşik sözcükler: ağababa, ağabey, beyefendi, efendibaba, hanımanne, hanımefendi, hacıağa, hıyarağalık, kadinnine, paşababa.

d) Biraz, birkaç, birkaçı, birtakım, birçok, birçoğu, hiçbir, hiçbir, herhangi belirsizlik sıfat ve zamirleri de gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır.

11. Ev sözcüğüyle kurulan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

aşevi, bakımevi, basımevi, doğumevi, gözlemevi, huzurevi, konukevi, orduevi, öğretmenevi, polisevi, yayınevi.

12. Hane, name, zade sözcükleriyle oluşturulan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

çayhane, dershane, kahvehane, yazıhane; beyanname, kanunname, seyahatname, siyasetname; amcazade, dayızade, teyzezade.

UYARI

“Hane” sözcüğüyle birleşen Arapça kökenli sözcükler ünsüzle bitiyorsa hane sözcüğü olduğu gibi eklenerek bitişik yazılır. “hane” sözcüğü ünlüyle biten sözcüğe eklenirken “hane”nin başındaki “h” düşer: hapishane, kütüphane, darphane, pastane, eczane, hastane...

UYARI

Eczahane, hastahane, pastahane, postahane sözleri kullanımındaki yaygınlık dolayısıyla eczane, hastane, pastane, postane biçiminde yazılmaktadır.

13. Müzik, makam adları bitişik yazılır:

acembuselik, hisarbuselik, muhayyerkürdi.

14. Bir sıfatla oluşturulan usul adlarında sıfat ayrı yazılır: ağır aksak, yürük aksak, yürük semai.

15. Kanunda bitişik geçen ya da bitişik olarak tescil ettirilmiş olan kuruluş adları bitişik yazılır: İçişleri, Dışişleri, Genelkurmayı, Yükseköğretim...

B. Ayrı Yazılan Birleşik Sözcükler

1. Etmek, edilmek, eylemek, kılmak, kılınmak, olmak, olunmak yardımcı eylemleriyle kurulan birleşik eylemler herhangi bir ses düşmesine ya da türemesine uğramazsa ayrı yazılır:

alt etmek, arz etmek, azat etmek, boş olmak, dans etmek, kul olmak, sağ olmak, var olmak,

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

- A) Ona sunduğum önerileri kabul etti.
- B) Aldığı sonuç onu memnun etti.
- C) Bu konuda düşündüklerimi size arz ettim.
- D) Yeni kurduğu şirketi arkadaşına devir etti.
- E) Yaptığı hataları sonunda fark etti.

2. Birleşme sırasında sözcüklerden hiçbiri ya da ikinci sözcüğü anlam değişikliğine uğramayan birleşik sözcükler ayrı yazılır:

a) Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulanlar: ada balığı, ateş balığı, dil balığı, kedi balığı, kılıç balığı, köpek balığı, ton balığı...

ardıc kuşu, arı kuşu, çalı kuşu, yağmur kuşu; makaralı kuş...

ağustos böceği, ateş böceği, cırcır böceği, hamam böceği, ipek böceği, uçuç böceği...

at sineği, et sineği, meyve sineği...

deniz yılanı, ok yılanı, Ankara keçisi, dağ keçisi, fındık faresi, tarla faresi; dağ sıçanı, Beç tavuğu, dağ tavuğu; Amerika tavşanı, yaban tavşanı; kaya örümceği, bal arısı, Pekin ördeği, Ankara kedisi, Van kedisi; Afrika domuzu, yaban domuzu...

- b) Bitki türlerinden birinin adıyla kurulanlar:** ayrık otu, beşparmak otu, çörek otu, eğrelti otu, güzelavrat otu, ateş çiçeği, çuha çiçeği, güzelhatun çiçeği, ipek çiçeği, küpe çiçeği, lavanta çiçeği, mum çiçeği, avize ağacı, dantel ağacı, kâğıt ağacı, altın kök, helvacı kök, meyan kök; ek kök, saçak kök...
dağ elması, yer elması; çalı diken, kuş üzümü; dağ armudu; at kestanesi, can eriği; kuzu mantarı, yer mantarı; su kamışı, şeker kamışı; dağ nanesi; Japon gülü; Antep fıstığı, çam fıstığı; soya fasulyesi; taş bademi; Afrika menekşesi, Japon sarmaşığı, kuzu sarmaşığı; Hint inciri; kayısı kurusu; şeker pancarı, kuru fasulye, kuru incir...

UYARI

Çiçek dışında anlamlar taşıyan baklaçiçeği (renk), narçiçeği (renk), suçiçeği (hastalık); ot dışında anlamlar taşıyan ağızotu (barut), sıçanotu (arsenik); yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olan semizotu, dereotu bitişik yazılır.

- c) Nesne, eşya ve araç adlarından biriyle kurulan birleşik sözcükler:** alçı taşı, bileği taşı, Hacibektaş taşı, kireç taşı, Oltu taşı, buzul taş, dikili taş...
arap sabunu, el sabunu; kahve değirmeni, kahve dolabı, oturma odası; duvar saati, duvar takvimi, yemek masası; itfaiye aracı, masa örtüsü, el kitabı, Frenk gömleği, İngiliz anahtarı, alt geçit, tüp geçit, çekme demir, dolma kalem, dönme dolap, kesme kaya, toplu iğne, vurmali sazlar, yapma çiçek.
afyon ruhu, lokman ruhu...
- c) Yol ve ulaşım ile ilgili birleşik sözcükler:** Arnavut kaldırımı; çevre yolu, deniz yolu, hava yolu, kara yolu, keçi yolu; köprü yolu...
- d) Durum, olgu ve olay bildiren sözlerden biriyle kurulan birleşik sözcükler:** açık oturma, açık öğretim, ana dili, ay tutulması, baş ağrısı, baş belası, baş dönmesi, çıkış yolu, çözüm yolu, dil birliği, din birliği, güç birliği, iş birliği, iş bölümü, madde
- e) Bilim ve bilgi sözleriyle kurulan birleşik sözcükler:** anlam bilimi, dil bilimi, ruh bilimi, dil bilgisi, ses bilgisi, biçim bilgisi...
- f) Yuvar ve küre sözleriyle kurulan birleşik sözcükler:** göz yuvarı, hava yuvarı, hava küre, ışık küre, yarım küre...
- g) Yiyecek, içecek adlarından biriyle kurulan birleşik sözcükler:** bohça böreği, su böreği, badem yağı, çiçek yağı, arpa suyu, maden suyu, kaşar peyniri, Adana kebabı, taş kebabı, İnegöl köftesi, mercimek çorbası, yoğurt çorbası; irmik helvası, acı badem kurabiyesi; Kemalpaşa tatlısı, badem şekeri...
burgu makarna, çubuk makarna, kakaolu kek, çiğ köfte, dolma biber, kesme şeker, süzme yoğurt, yarma şeftali; kuru yemiş...
- ğ) Gök cisimleri:** Çoban Yıldızı, Kervan Yıldızı, Kutup Yıldızı, kuyruklu yıldız; gök taşı...
- h) Organ ya da organ yerine geçen sözlerden biriyle kurulan birleşik sözcükler:** patlak göz, süzgül göz; aşık kemiği, serçe parmak, şehadet parmağı, azı dişi, köpek dişi, kuyruk sokumu, safra kesesi; takma diş, ekşi surat, gaga burun (kimse), kepçe kulak...
- ı) Benzetme yoluyla insanın bir niteliğini anlatmak üzere bitki, hayvan ve nesne adlarıyla kurulan birleşik sözcükler:** çetin ceviz, çöpsüz üzüm; eski kurt, sarı çıyan, sağmal inek; ağır top, eksik etek, eski toprak, eski tüfek, kara maşa, sapsız balta...

i) **Zamanla ilgili birleşik sözcükler:** bağ bozumu, gece yarısı, gün ortası, hafta başı

3. **-r/-ar/-er, -maz/-mez ve -an/-en sıfat - eylem ekleriyle kurulan sıfat tamlaması yapısındaki birleşik sözcükler ayrı yazılır:**

bakar kör, çalar saat, döner sermaye, güler yüz, yazar kasa, çıkmaz sokak, görünmez kaza, tükenmez kalem; akan yıldız, uçan daire...

Örnek

Aşağıdakilerin hangisinde bir yazım yanlışı yapılmıştır?

- A) Böbreğin renklerini dikkatli bakınca fark ettim.
- B) Önemsiz şeyler için bizi sıkboğaz etmelerini anlamıyorum.
- C) Akar sularımızın bilinçsizce tüketilmesi ülkemizi çölleştiriyor.
- D) Üstünkörü yapılmış bir iskeleye yanaştık.
- E) Üst üste gelen uğursuzluklar onu yaşamdan soğuttu.

Çözüm

“akar su” sözcüğü bitişik yazılmalıdır.

YANIT C

4. **Renk sözü ya da renklerden birinin adıyla kurulmuş ad tamlaması yapısındaki renk adları ayrı yazılır:**
bal rengi, duman rengi, ateş kırmızısı, boncuk mavisi, çivit mavisi, limon sarısı, safra yeşili...

5. **Rengin tonunu belirtmek üzere renkten önce kullanılan sıfatlar ayrı yazılır:**
açık mavi, kara sarı, kirli sarı, koyu mavi...

6. **Yer adlarında kullanılan batı, doğu, güney, kuzey, güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu, aşağı, orta, yukarı, iç, yakın, uzak sözcükleri ayrı yazılır:**
Doğu Anadolu, Orta Anadolu, Kuzey Amerika, Orta Asya, Orta Doğu, Yakın Doğu, Güneybatı Anadolu, İç Asya, Aşağı Ayrancı...

7. **Kişi adlarından oluşmuş mahalle, bulvar, cadde, sokak, ilçe, köy vb. yer ve kuruluş adlarında sondaki unvanlar hariç, kişi adları ayrı yazılır:**
Yunus Emre Mahallesi; Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, Nene Hatun Caddesi; Fevzi Çakmak Sokağı, Koca Mustafapaşa; Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sultan Ahmet Camii...

8. **Dış, iç, öte, sıra sözleriyle oluşturulan birleşik sözcük ve terimler ayrı yazılır:**
ahlak dışı, çağ dışı, din dışı, yasa dışı; ceviz içi, hafta içi, fizik ötesi, akli sıra, peşi sıra...

9. Somut olarak yer belirten alt ve üst sözleriyle oluşturulan birleşik sözcük ve terimler ayrı yazılır:
deri altı, su altı, yer altı (yüzey); arka üstü, baş üstü, böbrek üstü bezi...

10. Alt, üst, ana, ön, art, arka, yan, karşı, iç, dış, orta, büyük, küçük, sağ, sol, peşin, bir, iki, tek, çok, çift sözlerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik sözcük ve terimler ayrı yazılır:

alt yazı; üst kat, üst küme; ana bilim dalı, ön söz, ön yargı; art damak, arka teker; yan cümle, karşı görüş, iç savaş, iç tüzük; dış borç, orta kulak, orta oyunu; büyük anne, küçük harf, sağ açık, sol bek; peşin hüküm; bir güzeli, iki anlamlı, iki eşeyli; tek hücreli; çok düzlemli, çok hücreli; çift ayaklılar...

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birleşik sözcüklerin yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Kız arkadaşı başsavcılıkta görevliydi.
- B) Olayı görenler göz yaşına engel olamadı.
- C) Bursa'da eskisi gibi ipek böceği yetiştirilmiyor.
- D) Bugün kitaba bir ön söz yazmalıyım.
- E) Kuru yemiş safra kesesini yorar.

Çözüm

“Göz yaşı” sözcüğü anlam kayması yoluyla oluşturulmuş bir bileşik sözcük olduğu için bitişik yazılmalı.

YANIT B

IX. BİRLEŞİK YA DA BİRKAÇ SÖZCÜKLÜ ÖZEL ADLARIN YAZIMI

1. Birkaç sözcükten oluşan ad ve soyadlar, yer adları bitişik yazılır.

İlknur, Yurdanur, Berker...

Eskişehir, Acıpayam, Gaziantep...

2. Tamlama biçiminde kurulmuş, özel adların her sözcüğü ayrı yazılır ve büyük harfle başlar.

Van Gölü, Gülek Geçidi, Sakarya Irmağı, Hint Okyanusu...

X. YABANCI SÖZCÜKLERİN YAZIMI

1. Başında ya da sonunda iki ünsüz bulunan kimi yabancı kökenli sözcüklerin yazımında ünsüzler arasına ünlü konmaz.

fren, tren, flört, kristal, kravat, film, teyp...

2. Yabancı sözcüklerin iç sesindeki “g”ler, “ğ”ye dönüştürülmez.

biyografi, daktilograf, program, serigraf...

✓ Yerleşmiş kimi eski sözcüklerde iç sesteki “g”ler, “ğ”ye dönüşür.

Coğrafya, fotoğraf...

3. **Yabancı sözcüklerin sonundaki “g”ler, “k”ye dönüştürülemez.**
jeolog, psikolog, sinagog, diyalog...
4. **Yabancı sözcüklerde yan yana bulunan ünlüler arasına “v, y” ünsüzleri girmez.**
ideal, iddia, meteoroloji, puan...
- ✓ **Fransızcadan alınan kimi sözcüklerde yazım ve söyleyiş kolaylığı sağlamak için ünlüler arasına “v, y” sesleri girebilir.**
Biyoloji, diyagram, tuvalet, diyalog, laboratuvar, konservatuvar...

UYARI

Birkaç tek heceli sözcük (ad, sac...) dışında Türkçe sözcüklerin sonunda (b, c, d, g) bulunmaz.

Türkçe sözcük ve hecelerinin başında iki ünsüz bulunmaz. Başında iki ünsüzü bulunan sözcükler yabancı kökenlidir: gram, spor, stadyum...

Türkçe sözcüklerde iki ünlü yan yana gelmez. İki ünlünün yan yana geldiği sözcükler yabancı kökenlidir: aile, aort, şair...

Türkçe sözcük köklerinde aynı ünsüzler yan yana gelmez. Aynı türden iki ünlünün yan yana geldiği sözcükler de yabancı kökenlidir: millet, hürriyet, illet...

Yansımalar dışında Türkçe sözcüklerde “j, h” sesleri bulunmaz:

hukuk, hak, jilet (yabancı kökenli)

hırıltı, horlama (Türkçe yansıma)

Türkçe sözcüklerin başında “**manavcağızlar**” sözcüğündeki ünsüzler bulunmaz.

XI. EYLEM ADLARININ YAZIMI

1. **“-mek” ekiyle biten eylem adlarından sonra ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde “k” sesi düşer, yan yana gelen ünlüler arasına “y” kaynaştırma ünsüzü girer, “k”, “ğ” ye dönüşmez.**

Doğru

yazmaya

yapmaya

Yanlış

yazmağa

yapmağa

2. **“-me” ekiyle biten eylem adlarından sonra ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde ünlüler arasına “y” ünsüzü girer.**

savurma > savurmaya

duyurma > duyurmaya

Etkinlik 7

Aşağıdaki yazımlarda doğru olanın yanına (D), yanlış olanın yanına (Y) koyunuz.

1. ☐ her hangi biri	6. ☐ Ördek başı (renk)
2. ☐ Her şey	7. ☐ yayınevi
3. ☐ sabretmek	8. ☐ kahvehane
4. ☐ teklif etmek	9. ☐ konukeyi
5. ☐ Kedi dili (bisküvi)	10. ☐ güç birliği

XII. “-DE” EKİ VE “DE” BAĞLACININ YAZIMI

Türkçede iki “de” vardır: Ek olan “-de”, bağlaç olan “de.”

Cümleden çıkarıldığında cümlede köklü anlam değişikliğine yol açmayan “de” bağlaçtır ve ayrı yazılır. Bağlaç olan “de”; “-te, -ta”ya dönüşmez.

O da bizimle gelecek.

Bu konuyu okuyarak da öğrenebilirsiniz.

Doğru ve yanlış yazımı belirleyiniz.

Gidip de gelmemek var. →

Gidip te gelmemek var. →

Cümleden çıkarıldığında köklü anlam değişikliğine yol açan “de” adın bulunma durum ekidir. Bitişik yazılır, ses uyumlarına göre -te, -ta’ya dönüşebilir.

Kitabın dolapta kalmış olmalı.

Çantada bir de kalem olacaktı.

UYARI

“-de” eki vurgulu, “de” bağlacı vurgusuzdur.

Örnek

Sınavda Mahmut’ta mı görev almış?

Altı çizili sözdeki yazım yanlışının düzeltilmiş biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mahmut da mı	B) Mahmut’da mı	C) Mahmut ta mı
D) Mahmut damı	E) Mahmutta’mı	

Çözüm

Buradaki “de” katılma anlamlı bağlaçtır, ayrı yazılır.

YANIT A

Etkinlik 8

Aşağıdaki kullanımlarda doğru ve yanlışları belirleyiniz.

Selçuk da geldi.

Çay ya da kahve içerim

Ahmet'te arkadaş gelecek.

Bir de şu kitaba baksan

Çocuğu uzun saçda yakışmış

Çocuk ta büyükte dinlemeleli

Hiç te doğru değil

Sucukda pastırmada sevmez

Sende mi Brutus!

Pek de memnun olmadı

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlış vardır?

- A) Her söz de her yerde söylenmez ki...
- B) Bugün sular da akıyor.
- C) Kitap ya da dergi almayı düşünüyorum.
- D) Bu sokak da izinsiz kazı yapılamaz.
- E) Elif de ikinci okulunu bitirdi.

Çözüm

–de eki bitişik yazılacağı için “sokak da” sözünün doğru yazımı “sokakta” olmalıdır.

YANIT D

XIII. “-ki” EKİ VE “ki” BAĞLACININ YAZIMI

“Mademki, sanki, halbuki, oysaki, meğerki” sözleri kalıplaştığı için bitişik yazılır. Bunların dışında kalan ki’ler bir çekim ekiyle okunabiliyorsa bitişik, okunamıyorsa ayrı yazılır:

Örneğin aşağıdaki söz konusu sözcüklerin sonuna çekim eki getirerek bunu deneyelim:

Evdeki hesap çarşıya uymaz.

(Evdekiler, evdekini) okunuyor, bitişik.

Benim kalemim seninkinden güzel.

(Seninkiler, seninkini) okunuyor, bitişik.

Geceki eğlence güzeldi.

(Gecekiler, gecekini) okunuyor, bitişik.

Duydumki unutmuşsun...

(Duydumkiler) olmuyor, ayrı yazılmalı.

S	O	M	Ba	H	Çe	M	i
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
Sanki	Oysaki	Mademki	Belki	Halbuki	Çünkü	Meğerki	İllaki

Kendinden önceki sözü vurgulamak amacıyla kullanılan “ki” ayrı yazılır:

Sen ki bu işi iyi bilirsin.

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

- A) Anladım ki bu sorun böyle çözülmeyecek.
- B) Senin evin benimki kadar uzak değil.
- C) Dünkü haberler hiç iç açıcı değildi.
- D) Sokakta ki insanın düşüncesini okuyamayız ki...
- E) Bu çağdaki hız başımı döndürüyor.

Çözüm

“sokakta ki” sözcüğündeki “-ki” ek olduğu için bitişik yazılmalı.

YANIT D

XIV. “Mİ”NİN YAZIMI

“Mi”, kendinden önceki sözcükten ayrı, kendinden sonra gelen eklerle bitişik yazılır. Ünlü uyumlarına uyarak “mi, mı, mu, mü” olabilir:

Çocuk okuyor mu?

Ela Hanım siz misiniz?

Sıcak mı sıcak bir çorba içtik.

UYARI

“Mi” soru ekini, “-yor” ekinin daralttığı -me / -ma olumsuzluk ekiyle karıştırmayınız:

Doğru yazımı işaretleyiniz.

Niçin beni dinle miyorsun?

Niçin beni dinlemiyorsun?

Örnek

“mi” ekinden sonra gelen ekler, “mi”ye bitişik yazılır.

Aşağıdakilerin hangisinde bu açıklamayla ilgili bir yazım yanlışı vardır?

- A) Bu soruyu hiç mi anlamadın?
- B) Bunlar kimseyi düşünür mü ki?
- C) Her şey yerli yerinde mi dir?
- D) Telefonunu unutan Gökçe miydi?
- E) Sen de mi kimseyi aramadın?

Çözüm

Soru eki “mi”den sonra gelen ekler “mi”ye bitişik yazılır “yerli yerinde mi dir” yanlışı, doğrusu “yerli yerinde midir?” olmalı.

YANIT C

XV. "İLE" NİN YAZIMI

Ayrı olarak yazılabildiği (teyzesi ile) gibi, kendinden önceki sözcüğe bitişik olarak da (teyzesiyle) yazılabilir.

- ✓ **Ünsüzle biten sözcükle bitişik yazılırsa başındaki - i sesi düşer, - e sesi de büyük ünlü uyumuna uyar:**

çatal ile → çatalla sözcük ile →

emek ile → emekle bıçak ile →

- ✓ **Ünlüyle biten bir sözcükle bitişik yazılırsa başındaki "- i" sesi yerine "- y" koruyucu ünsüzü gelir, "- e" sesi büyük ünlü uyumuna uyar:**

eli ile → eliyle konukları ile →

atı ile → atıyla kedi ile →

Örnek

Üçüncü tekil kişi iyelik ekini alan sözcükten sonra "ile" ya da "ek eylem ekleri" geldiğinde ekin başındaki "i" yerini "y"ye bırakır.

Aşağıdakilerin hangisinde böyle bir kullanım vardır?

- A) Yargıyla yürütmenin işleri farklıdır.
B) Söylenenler doğruysa tren bir saat gecikecekmış.
C) Dostlarıyla sanatsal konularda konuşuyordu.
D) Böyle bir tutkuyla yaşamak zordu.
E) Sıkıntılı günler geçiciydi elbette.

XVI. EK EYLEMLERİN YAZIMI (İMEK)

Ekeylemler, ad soylu sözcüklerin yüklem görevinde kullanılmasını sağlayan, basit kipli eylemi bileşik kipli eylem yapan eklerdir.

- ✓ **Bağlandıkları sözcükten ayrı yazılabilir.**

..... kötü imiş. hasta imiş.
..... okuyor idi. gelecek imiş.

- ✓ **Genellikle sözcüklere bitişik yazılarak kullanılır. Bu durumda başında "i" sesi düşer. Büyük ünlü uyumuna uyarak bağlanır:**

... yoğun idi → yoğundu ... güzel ise →

... temiz imiş → temizmiş ... hızlı imiş →

- ✓ **Ünlü ile biten sözcükle birleşirse, başındaki "-i" sesi yerine "-y" koruyucu ünsüzü gelir. Büyük ünlü uyumuna uyarak bağlanır:**

... İstanbullu idi → İstanbulluydu
... evi idi →
... akıllı imiş → akıllıymış
... sıra imiş →

XVII. SÖZCÜKLERİN BÖLÜNMESİ

- ✓ Sözcükler bir ya da birden çok hecedir. Hece bölünmez; sözcük ise hecelere bölünür. Bir sözcük satır sonuna sığmazsa hecenin bitiminden bölünür ve bölünen sözcüğün sonuna kısa çizgi getirilir:

..... yaz-
 mıştınız.....
 görüş-
 tüm.....

- ✓ Özel adlardan sonra gelen çekim ekleri satır sonuna sığmazsa özel adın sonuna yalnızca kesme imi (') getirilir:

.....İstanbul'
 un.....
Sinop'
 ta.....

- ✓ Birleşik sözcükler hecelerine ayrılırken tek sözcük gibi düşünülür:

.....kır- hani-
 kayak..... meli.....

XVIII. SAYILARIN YAZIMI:

- ✓ Kesinliği bulunmayan sayılar, deneme ve anlatı türü yazılarda yazı ile gösterilir:
Ailesinden on beş yaşında ayrıldı.
- ✓ Bilimsel yazılarda, sayılar rakamla gösterilir:
Türkiye'nin yüzölçümü, 780.576 km²dir.
- ✓ Çok sıfırlı sayılarda ana sayılardan sonrası yazı ile gösterilebilir:
8 milyon, 3 bin...
- ✓ Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir:
7'şer değil yedişer...
- ✓ Yazıya geçirilmiş sayıların her rakamını ve basamağını gösteren sözcük ayrı yazılır:
Yüz yirmi beş, üç milyon altı yüz yetmiş bir...

UYARI

Çek, makbuz, senet gibi belgelerde sayılar bittişik yazılır: (Yüzonbin YTL)
 Rakamla yazılmış bir sayıya gelen ekler, kesme imi ile ayrılır:
 64'te, 1989'un, 15.45'te, 12'ye...

XIX. PEKİŞTİRMELERİN YAZIMI

Türkçede pekiştirmeli sıfat ve belirteçler, ilk heceye getirilen m, p, r, s ünsüzleriyle oluşturulan pekiştirme heceleriyle sözcük birleştirilerek yazılır:

açık → apaçık düz → düpedüz
 kırmızı → temiz → tertemiz
 yalnız → beyaz →

XX. İKİLEMELERİN YAZIMI

Aynı sözcüğün yinelenmesi, anlamları yakın, karşıt, sesçe benzer sözcüklerin birlikte kullanılmasına ikileme denir.

- ✓ İkilemeler ayrı yazılır. İkilemeyi oluşturan sözcükler arasına noktalama işareti konmaz: yavaş yavaş, yan yana, aşağı yukarı, kırık dökük, kalem malem...

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde pekiştirilmiş sözcüğün yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Sen gidince koca evde yapayalnız kaldım.
- B) Gözlerin dupduru ırmaklar gibi görünüyor.
- C) Bu konuda düpedüz yalan söyledi.
- D) Kumların üstünde çırpıplak yatıyordu.
- E) Köyde renga renk çiçeklerle karşılandık.

Çözüm

“renga renk” pekiştirilmiş sözcük olduğu için bitişik yazılmalıdır.

YANIT E

XXI. KESME İŞARETİ

- ✓ Özel adlardan sonra gelen çekim eklerini ayırmada kullanılır: Elif'e Karabük'ten,
- ✓ Yapım eki almış özel adlardan sonra gelen çekim ekleri kesmeyle ayrılmaz: Afrikalılar, Atatürkçülere...
- ✓ Özel addan sonra gelen çoğul eki ayrılmaz: Yarın Yunuslara gidelim. (aile)
Yunuslar yetiştirecektir Anadolu. (benzerleri)
- ✓ Kısaltmalardan ve rakamlardan sonra gelen ekler, kesme işaretiyle ayrılır: 1923'ten, PTT'de...
- ✓ Ses düşmesini belirtmek için kullanılır: N'olur beni de götürün.
- ✓ Aldığı ekten dolayı bir sözcüğün başka sözcüklerle anlam bakımından karışmasını önlemek için kullanılır: Halk'a satışı dikkatle izlenmektedir.
- ✓ Bir harf ya da ekten sonra gelen eki ayırmada kullanılır: -yor'dan önce gelen “a, e” ünlüleri daralır.
- ✓ Tamlama biçiminde oluşan kurum ve kuruluş adlarına gelen çekim ekleri ayrılmaz: Milli Eğitim Müdürlüğüne, Türk Dil Kurumu Bakanlığını

Örnek

Aşağıdakilerin hangisinde kesme işareti (') yanlış kullanılmıştır?

- A) İGDAŞ'ın fatura bedellerini her banka alıyor.
- B) Mersin'li üreticiler yine yollara döküldü.
- C) Eminönü'ne vapurla geçebilirsiniz.
- D) Karac'oğlan der ki kime söyleyim?
- E) Soru'nun doğru çözümünü hiçbiri bilmiyormuş.

Çözüm

"Mersinli" sözcüğünde "-li" yapım eki olduğu için kesme işaretiyle ayrılmamalıdır.

YANIT B

Etkinlik 9

Aşağıdaki cümlelerde yazım yanlışı varsa yay ayrıç içine (+), yoksa (-) koyunuz.

- Onu bu düşüncesinden dolayı ayıplayan yoktu.
- Bağırarak konuşmağa başladı.
- Dünya'nın aya uzaklığı ne kadardır.
- Kırmızıgül'ün yeni filmi gişe rekoru kırdı.
- Bir gün hukuğun herkes için gerekli olduğunu anlayacaksın.
- İki de bir içeri giriyor, bize rahat vermiyordu.
- Kırmızı eti her zaman kasap Emin Bey'den alırım.
- Yahya ve arkadaşları kuzey Afrika'da yeni maceralar peşindeler.
- Adamın cebinden sadece on iki lira çıktı.

Etkinlik 10

Aşağıdaki cümlelerde kısaltmaların yazımı doğruysa yay ayrıç içine (D), yanlışsa (Y) yazınız.

- THY'nin yeni reklamında ünlü futbolcular rol aldı.
- Bu yıl Tübitak'ın düzenlediği proje yarışmasında birinci olmuş
- Adam, DSİ'ne dava açmıştı.
- Küçük kız TV'da birçok dizide oynadı.
- İTÜ'nün düzenlediği bahar şenliklerine birçok öğrenci katıldı.
- 1 lt süt alması için çocuğu markete gönderdi.